

CONCEPȚIA PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU PRIVIND RAPORTUL DE FORȚE ÎN EPOCA CONTEMPORANĂ

Conf. univ. dr. Victor Ducelescu

Asist. univ. Constantin Băiașu

Academia „Ștefan Gheorghiu”

1. Originalitatea și principalele trăsături ale raportului de forțe în concepția președintelui Nicolae Ceaușescu

Necesitatea cunoașterii raportului de forțe pe plan mondial este determinată îndeosebi de cerința studierii legităților, a tendințelor și direcțiilor de evoluție ale relațiilor internaționale contemporane, în scopul elaborării unor căi și modalități de acțiune politică a statelor.

În gîndirea politică românească a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cunoașterea raportului de forțe este direct legată de menținerea păcii și securității internaționale, de soluționarea constructivă a marilor probleme cu care omenirea este confruntată. Așa cum sublinia, în mod magistral, conducătorul partidului și statului nostru, cu prilejul realegerii sale în funcția supremă de președinte al Republicii Socialiste România, „în confruntarea dintre cele două tendințe fundamentale din viața internațională, forțele progresiste, antiimperialiste au obținut și obțin succese importante în lupta împotriva vechii politici imperialiste de dominație și dictat [...]. Tocmai de aceea este necesar ca, în actuala situație internațională încordată, să se întărească unitatea, solidaritatea și colaborarea acestor forțe, a popoarelor care doresc să trăiască libere și independente, să fie stăpîne pe destinele lor, în scopul de a opri accentuarea încordării internaționale și de a asigura continuarea politicii de destindere, colaborare, pace și dezvoltare independentă a tuturor națiunilor”¹.

Deosebit de bogată, prin conținutul, trăsăturile și implicațiile sale, ideea raportului de forțe în gîndirea președintelui Nicolae Ceaușescu oferă, pentru doctrina și practica românească, elemente noi, de largă deschidere, esențiale pentru înțelegerea unor teze majore ale politicii țării noastre. Așa, de pildă, din studierea trăsăturilor ce caracterizează

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 19, București, Edit. politică, 1980, p. 545.

raportul de forțe în epoca contemporană rezultă, în concepția României, ideea democratizării relațiilor internaționale, a edificării unei noi ordini economice și politice mondiale. De asemenea, studierea raportului de forțe servește în mod direct la înțelegerea dialecticii problemelor păcii și războiului, la fundamentarea științifică a necesității înlăturării dezarmării. Cerința descifrării atente, pe o bază științifică, a tendințelor ce se manifestă în actualul raport de forțe pe plan mondial se conjugă cu imperativul afirmării unor principii noi, democratice în viața internațională, tocmai ca o expresie a înlăturării actualului raport de forțe, a recunoașterii noilor realități ale epocii zilelor noastre.

Atît în vorbirea curentă, cît și în literatura de specialitate, conceptul de *raport de forțe* este folosit cu semnificații multiple și dintre cele mai variate. Astfel, se poate vorbi desigur despre un raport între forțele sociale în interiorul țării sau despre un raport între partidele politice în cadrul sistemului politic al unei țări. Pe plan internațional se poate vorbi de un raport de forțe pe plan zonal, regional sau global, iar din punct de vedere al naturii sale, de un raport de forțe militar, economic, al potențialului tehnico-științific etc.

Ni se pare esențial să precizăm însă că principala accepție a raportului de forțe în relațiile internaționale contemporane, amplu și strălucit fundamentată în lucrările secretarului general al partidului nostru, o constituie *raportul între statele suverane și independente, subiecte ale relațiilor internaționale*. Deși raportul de forțe antrenează esențialmente statele suverane și independente, configurînd raporturile de colaborare dintre acestea, confruntarea dintre ele în perspectiva dinamică a relațiilor globale, este cert că la evaluarea raportului de forțe contribuie activ și alte elemente.

În scrierile tovarășului Nicolae Ceaușescu este subliniată, cu deosebită vigoare, ideea participării active la viața internațională a popoarelor, a mișcărilor de eliberare, a tuturor forțelor progresiste din lume care se pronunță pentru pace și progres social. Aceste precizări, de o inestimabilă valoare teoretică, contribuie la înțelegerea reală a dimensiunii raportului de forțe în epoca contemporană, raport care, deși stabilit esențialmente între state suverane, recepționează influențe care se exercită asupra sistemului internațional de diferiți actori care ocupă poziții, mai mult sau mai puțin relevante, în cadrul acestui sistem și care pot avea o contribuție mai mare sau mai mică la determinarea, la evoluția sau la schimbarea sa.

După cum se știe, raportul de forțe stabilit după cel de al doilea război mondial a fost esențialmente un raport de forțe între marile puteri învingătoare, care au făcut parte din coaliția antihitleristă.

Evoluția relațiilor internaționale postbelice în cele peste trei decenii, care au urmat terminării războiului, au produs însă importante schimbări în structura sistemului internațional. Afirmarea tot mai puternică a forțelor socialismului, apariția a peste 100 de noi state suverane și independente, globalizarea unor probleme, cerințele menținerii păcii și securității internaționale, ale lichidării stării de subdezvoltare au determinat o puternică transformare în structura comunității internaționale și, pe cale de consecință, depășirea unui sistem de raport de forțe întemeiat în principal pe

echilibrul militar². Se accentuează căutarea unor trăsături noi, a unor elemente, posibilități diferite de concepere a raportului de forțe care să nu mai dea acestuia exclusiv aparența unui echilibru între forțe aparent egale, aflate într-o stare de potențial conflict, ca mod de organizare a relațiilor internaționale, ci, dimpotrivă, imaginea dinamică a relațiilor unui complex de forțe, într-o continuă evoluție, tinzând spre edificarea unui nou sistem internațional al păcii și bunăstării, orientat spre împlinirea aspirațiilor de progres ale tuturor oamenilor și ale tuturor popoarelor.

Bazată pe analiza materialist-dialectică, concepția României, ancorată profund în realitățile lumii contemporane, evidențiază tabloul real al epocii, oferă răspunsuri problemelor multiple ce frământă omenirea. Unei asemenea viziuni îi răspunde pe deplin conceptul românesc al raportului de forțe, magistral dezvoltat în operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, în gândirea secretarului general al partidului, reafirmat de altfel cu pregnanță și în lucrările celui de al XII-lea Congres al partidului. Programul partidului, document programatic de profundă analiză științifică și prognoză, elaborat cu contribuția hotărâtoare a secretarului general al partidului, sublinia de altfel că și „în ultimul sfert de veac al secolului al XX-lea se vor petrece, fără îndoială, mari transformări și schimbări în raportul de forțe mondial în favoarea forțelor progresului, ale socialismului”³. Semnificația unei asemenea abordări constă în faptul că *indică mutațiile cantitative, exprimă saltul calitativ, direcția acestor transformări și mutații, postulează ca idee de bază viața internațională ca un mediu în care au loc, continuu, schimbări și mutații*. Analiza dinamicii și perspectivelor evoluției raportului de forțe reliefează rolul popoarelor, al noilor state independente ca factori potențiali activi; iar ca una din tendințele principale ale vieții internaționale, creșterea capacității de acțiune a forțelor progresiste împotriva celor retrograde. Acest mod de abordare ne conduce la concluzii optimiste asupra evoluției vieții internaționale, optimism fundamentat pe o analiză științifică ce se bazează pe experiența istorică, pe existența și sprijinul unor forțe capabile să imprime direcția dorită procesului transformărilor, pe realitățile lumii contemporane și necesitățile progresului în viața și relațiile internaționale.

² Raportul de forțe pe plan mondial este abordat și astăzi de cele mai multe ori în literatura de specialitate ca o relație de putere. O precizare de ordin conceptual, terminologic, se impune însă. *Puterea* constituie desigur, un important fenomen al vieții internaționale contemporane. Se vorbește de putere în sens economic, militar, dar și de o putere morală a statelor, de un prestigiu politic pe care îl au unele țări sau altele de a înrăutăți sistemul internațional, de a convinge anumite țări de a adera la anumite acțiuni și inițiative. *Forța* reprezintă un aspect deturmat al puterii. Forța constituie reflexul negativ al puterii și poate cunoaște diferite forme de manifestare concretă. Ea înseamnă de fapt folosirea puterii, indiferent de ce fel, pentru a imprima relațiilor dintre state un curs negativ, contrariu aspirațiilor popoarelor, de a orienta în sens nefavorabil evoluția raporturilor dintre națiuni, de a periclita desfășurarea relațiilor pașnice și prietenești dintre popoare. În acest sens, Raymond Aron scrie, de pildă: „Înțeleg prin putere capacitatea unui stat de a-și atinge obiectivele sale sau de a-și impune voința sa...” (Raymond Aron, *La notion de rapport de forces a-t-elle encore un sens, à l'ère nucléaire?*, în: „*Defense nationale*”, ian. 1976, p. 12). Folosirea puterii în această accepție, într-o direcție sau alta, este strins legată desigur de natura orânduirii, de scopurile politice generale ale statului.

³ Programul Partidului Comunist Român de săvârșire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, în vol. *Congresul al XI-lea al P.C.R.*, București, Edit. politică, 1975, p. 731.

Determinat de numeroși factori priviți în unitatea lor, raportul de forțe reprezintă, în viziunea României, un concept multidimensional aflat în continuă schimbare și transformare. Este o relație de raporturi comparative între diferite domenii interdependente și intercondiționate sau, pe ansamblu, un sistem de relații ce pune în evidență locul ocupat de acestea în dispozitivul general al forțelor existente, la un moment dat, în viața internațională.

Pornind de la studierea și înțelegerea realităților noi ale vieții internaționale contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu, strălucit teoretician și om politic, a fundamentat, în scrierile sale de o inestimabilă valoare teoretică și practică, un *concept românesc al raportului de forțe*, bazat pe studierea atentă a realităților istorice, pe înțelegerea tendințelor ce se manifestă în relațiile internaționale contemporane. În opoziție cu ideile perimate ale „echilibrului puterii”, „balanței puterii”, care încearcă să preconizeze — referindu-se numai la capacitatea economică, politică și militară a diferitelor țări — un raport de forțe bazat în special pe menținerea unor relații de echilibru între mari centre de putere ale lumii, România socialistă a fundamentat, prin politica sa, o concepție structural diferită a raportului de forțe, care se întemeiază pe luarea în considerație a proceselor adinci ce se manifestă astăzi în sistemul internațional, a tendințelor evoluției raporturilor dintre state în perspectiva lor istorică.

O primă caracteristică a concepției românești privind raportul de forțe este aceea că țara noastră dă acestui raport o *dimensiune globală și universală*. Evaluarea forțelor în prezent este făcută pe scară generală, la nivel mondial, apreciindu-se cu realism și simț de responsabilitate interdependența tuturor factorilor prezenți pe arena mondială. Multe dintre aprecierile românești privind fenomenele actuale interesind în cel mai înalt grad întreaga umanitate, precum edificarea unei noi ordini, lichidarea stării de subdezvoltare, înfăptuirea dezarmării etc., pornesc tocmai de la o apreciere realistă și lucidă a fenomenelor la nivel global, în integralitatea lor. O asemenea viziune nu exclude desigur aprecieri și concluzii lucide desprinse din studiul configurației raportului de forțe, astfel cum el se înfățișează *în mod concret într-o anumită zonă a lumii* (Mediterranean, Balcani, Orientul Mijlociu etc.). Sînt idei care s-au reflectat în multe din inițiativele țării noastre pe plan internațional (de exemplu, buna vecinătate).

O a doua coordonată a raportului de forțe o constituie *caracterul său politic*. În viziunea secretarului general, schimbările în raportul de forțe evidențiază o realitate nouă, o lume a popoarelor restructurate mai ales din punct de vedere politic, cu o largă rezonanță politică pe toate meridianele lumii. În același timp a fost sesizată dimensiunea politică a transformărilor economice, tehnologice, sociale, implicațiile acestora și necesitatea unui nou sistem de abordare a relațiilor internaționale, intervenția conștientă a politicii în desfășurarea tuturor proceselor, acțiunea politică fiind ea însăși o resursă a transformărilor, un element al declanșării acțiunilor și controlului lor.

O a treia trăsătură a raportului de forțe în viziunea românească o constituie *caracterul său dinamic*. România nu vede în acest raport de forțe un echilibru static între diferite forțe, un moment de „repaus” în procesul dezvoltării, o balanță precară a forțelor ce se con-

fruntă, ci, dimpotrivă, un proces dinamic, ascendent, mereu evolutiv, care tinde spre afirmarea forțelor păcii și progresului, a elementelor novatoare care se pronunță pentru transformarea pe baze noi, democratice, a sistemului internațional, în integralitatea sa.

O a patra trăsătură a raportului de forțe este *caracterul său revoluționar*. În gândirea secretarului general al partidului nostru, evoluția raportului de forțe este tot mai mult condiționată de lupta maselor populare, a forțelor antiimperialiste și progresiste de pretutindeni, de afirmarea voinței popoarelor de a pune capăt politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de a deveni stăpîni pe bogățiile naționale, pe propriul lor destin. Astfel, caracterul revoluționar derivă nu numai din acțiunea destructivă, îndreptată împotriva exploatarei și asupririi, a vechilor structuri, ci și din capacitatea constructivă.

O a cincea trăsătură a raportului de forțe este *caracterul său democratic*; descifrarea tendințelor și legităților ce se manifestă în actualul raport de forțe implicând cu necesitate participarea efectivă a tuturor statelor la viața internațională, abolirea politicii de dominație și dictat, a practicilor hegemoniste și neocolonialiste, edificarea unor noi structuri internaționale care să permită afirmarea pe arena mondială a tuturor forțelor progresiste ale lumii, a statelor naționale suverane, a popoarelor.

A șasea trăsătură a raportului de forțe, în viziunea României, este *caracterul său științific*, fundamentarea atentă în toate cazurile a trăsăturilor acestui raport numai pe elemente de ordin științific, de analiză și prognoză, singurele de natură să permită o apreciere corectă a tendințelor și direcțiilor de evoluție ale societății contemporane.

2. Factorii configurării raportului de forțe

Configurarea raportului de forțe, în concepția secretarului general al partidului implică un ansamblu de factori, dintre cei mai variați, a căror rezultantă, privită în procesul acțiunii convergente sau divergente a elementelor ce o compun, duce la stabilirea unui anumit raport de forțe⁴.

Factorii economici exprimați de numeroși indicatori, printre care capacitatea productivă și tehnologică, venitul pe cap de locuitor, comerțul, au un rol deosebit în stabilirea potențialului unei țări. Factorii economici exprimați sub multiple forme devin tot mai mult un instrument al politicii, de transportare a influenței politice.

Schimbarea potențialului economic al unei țări poate influența și influențează, desigur, raporturile dintre state. Este suficient să ne referim

⁴ Ideea existenței unor factori care determină un anumit raport de forțe este de altfel recunoscută, din ce în ce mai mult, în studiile de specialitate. Elmo R. Zumwalt jr., amiral în retragere al forțelor navale ale S.U.A., aprecia, de pildă, într-un studiu publicat în 1979 în „Proceedings Naval Review”, că elementele forței totale naționale sau „corelarea de forțe” sînt în număr de opt: forțele naționale militare nucleare, militare convenționale, politice, ideologice, economice, tehnologice, sociale și diplomatice. Cercetătorul olandez Peter R. Baehr, într-un studiu consacrat puterii și influenței în politica internațională, enumeră următorii factori: demografic, geografic, tehnico-economic, organizațional, istorico-psihologic și militar (Peter R. Baehr, *Power and Influence in International Politics*, în „Netherlands International Law Review”, 24, XXIV, 1977, p. 1-20).

în această privință la întărirea rolului politic al Comunității Europene și Japoniei sau la implicațiile politice ale creșterii prețurilor la petrol. Ni se pare interesant să evocăm și rolul pe care-l au o serie de organizații economice ale țărilor în curs de dezvoltare, precum ASEAN, Piața Comună a Americii Latine, OPEC sau „Grupul celor 77”, ale căror preocupări și activități influențează nemijlocit desfășurarea relațiilor politice internaționale.

Factorul tehnologic completează imaginea raportului de forțe cu elemente de cea mai mare importanță referitoare la capacitatea de înzestrare tehnico-științifică, care a devenit tot mai mult un element esențial în ierarhia statelor, în raportul de forțe mondial. Este recunoscut faptul că astăzi apariția unor puternice centre tehnologice a și dat naștere unor noi centre de putere, care au transformat superioritatea într-un instrument de realizare a unei noi forme de exploatare — neocolonialismul tehnologic.

Există însă, neîndoiește, și posibilitatea unei influențe pozitive a tehnologiei asupra raportului de forțe. În această privință se pot menționa inițiativele țării noastre privind folosirea tehnologiei în scopul dezvoltării, accesul tuturor statelor la cuceririle științei și tehnicii, concepție de natură a transforma tehnologia într-un factor de accelerare a progresului, de afirmare a independenței popoarelor.

Factorul demografic, înțelegând prin aceasta numărul populației, structura sa după vîrstă, gradul de ocupație, instrucțiune școlară, influențează, grăbind sau încetinind, dezvoltarea unei țări. Potențele unei țări sînt strîns legate de valorificarea acestei uriașe energii care, din păcate, este limitată de stadiile diferite de dezvoltare economică. De aceea, se poate aprecia că numai împreună cu celelalte elemente factorul demografic poate fi considerat ca un element constitutiv al puterii cu care statele se manifestă în relațiile internaționale, reprezentînd elementul hotărîtor al transformărilor și mutațiilor din raportul de forțe.

Factorii geografici, suprafața țării, clima, așezarea pe glob, resursele, formele de relief, constituie și ele un element esențial al puterii naționale. Ca element component al raportului de forțe, ei condiționează potențialul național al unei țări, influențează comportarea politică a statelor. Este suficient să ne referim la diversitatea de interese manifestată în legătură cu procesul de codificare a dreptului mării, unde factorul geografic este deosebit de prezent (țările riverane ale unor spații întinse sau cu platouri continentale bogate se pronunță pentru extinderea jurisdicției naționale în largul oceanelor, în timp ce țările enclavate sau riverane la mări sărace în resurse pledează pentru soluții echitabile, avantajînd toate statele).

Factorul militar a căpătat noi valențe în epoca noastră odată cu înmulțirea armelor clasice, cu perfecționarea și proliferarea armelor nucleare, fenomen care a și dat naștere dealtfel unui imens decalaj în lume (a celui mai mare decalaj) și a favorizat apariția unor centre de putere militară. Armele au rămas instrumente ale politicii, fiind tot mai des utilizate pe plan politic și constituind însoțitorul material al politicii. Capacitatea militară a dat naștere dealtfel unei politici de forță pe planul relațiilor internaționale, în măsură să influențeze de multe ori nu numai politica statelor respective, dar și a statelor vecine sau altor state din aceeași zonă geografică.

Factorul social-politic. Una din trăsăturile relațiilor internaționale actuale este accentul pus pe elementul politic, pe unitatea moral-politică a forțelor dinăuntru unei țări, pe capacitatea statului de a influența desfășurarea evenimentelor internaționale. Sînt numeroase exemple în care țări cu un potențial economic, uman, militar, mediu, dar cu voința fermă de a-și apăra ființa națională au reușit să mobilizeze întregul potențial în scopul promovării intereselor lor. Un exemplu în acest sens îl constituie și România, țară care datorită politicii sale îndrăznețe, realiste și clarvăzătoare, a dobîndit, sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, un prestigiu internațional deosebit, care depășește cu mult întinderea sa geografică, populația sau nivelul său economic de dezvoltare⁵.

Factorul cultural-ideologic — învățămîntul, educația, pregătirea și formarea cadrelor, dezvoltarea științei, informația, comunicația, cultura, cît și orientarea acestora — constituie, de asemenea, elemente ale evaluării raportului de forțe. Importanța acestui factor este strîns legată de rolul ce-l joacă în dezvoltarea social-economică, în valorificarea celorlalți factori, în punerea în valoare a uneia din cele mai mari energii de care dispune omenirea, de greutatea sa în balanța raportului de forțe. Inegalităților și decalajelor din celelalte domenii li se adaugă cele din domeniul cultural, agravate și de faptul că și ele îmbracă forma raporturilor de dominație și influență, un așa numit „neocolonialism cultural”. Se observă o goană febrilă pentru acumularea de putere prin intermediul culturii, a capitalurilor culturale, a cunoașterii. Pe un plan mai larg, situația amintită se reflectă în cadrul diviziunii muncii, în valorificarea limitată cu pierderi foarte mari pentru unele state, în prelungirea proceselor de dominație și manipulare. Totodată, se fac eforturi din partea anumitor cercuri pentru orientarea procesului cultural în scopul menținerii și întăririi raporturilor de dominație.

Evaluarea raportului de forțe cu ajutorul unui mare număr de indicatori oferă imaginea dinamismului țărilor, evidențiază participarea inegală la formarea potențialului, stabilește ierarhii ale statelor în diferite domenii, cît și în ansamblu, conturează mai bine inegalitățile, deosebirile și discrepanțele existente între statele lumii. Aceste discrepanțe au stat de altfel la baza împărțirii statelor în mari puteri, state cu potențiale apropiate de acestea, țări mici și mijlocii foarte diferite între ele, țări dezvoltate și țări în curs de dezvoltare, țări bogate și țări sărace. Abordarea raportului de forțe prin înmănuncherea și înțelegerea faptului că toate transformările au o explicație științifică, că raportul de forțe este rezultatul unui număr însemnat de fenomene, extrem de diverse, ce au loc în sfere și domenii tot atît de variate — idee amplu și strălucit fundamentată în gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu — constituie o cerință esențială a înțelegerii dinamicii și semnificației acestui concept.

⁵ Ni se pare sugestivă, în această privință, aprecierea președintelui Republicii Cipru, Spyros Kiprianous, care arată că „România este o țară care joacă în afacerile internaționale un rol cu mult mai important decît mărimea sa, iar contribuția ei la soluționarea problemelor internaționale majore a primit recunoașterea întregii lumi” (subl. ns — N.r. în „Lumea”, nr. 35, 1979).

3. Principalele mutații în raportul de forțe pe plan mondial în perioada postbelică

Triumful luptei forțelor revoluționare, democratice și progresiste, profunde prefaceri intervenite în perioada postbelică au determinat schimbări esențiale în configurația lumii, multilateral analizate și amplu puse în lumină în operele tovarășului Nicolae Ceaușescu. Caracterul și ritmul fără precedent al acestor mutații au definit de altminteri epoca noastră ca „epoca revoluției socialiste, a trecerii de la societatea capitalistă ... la societatea comunistă”⁶.

a. În ansamblul mutațiilor care au avut loc în epoca postbelică în raportul internațional de forțe se situează la loc de frunte dezvoltarea, consolidarea și transformarea continuă a socialismului într-o uriașă forță mondială. Succesele importante obținute în edificarea noii orînduiri, în dezvoltarea economică și socială, în creșterea nivelului de trai constituie argumente elocvente ale superiorității socialismului ca mod de organizare social-politică, care sporesc prestigiul și influența noii orînduiri, exercitînd o influență crescîndă asupra dezvoltării omenirii, asupra cursului vieții internaționale.

Dinamismul noii orînduiri ne arată că aceasta dispune de mari posibilități de dezvoltare și influențare. Dezvoltarea în ritmuri înalte a fiecărui stat socialist consolidează socialismul în ansamblu, conferă acestei societăți atributul de factor primordial al democrației și progresului, o putere de influență sporită în rîndul tot mai multor popoare. Exercițînd o uriașă forță de atracție, stimulatorie și dinamizatoare, pentru opțiuni socialiste, socialismul deschide noi și importante orizonturi, căi de dezvoltare proprii, independente, în fața popoarelor. După cum aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „un rol hotărîtor în dezvoltarea tendințelor pozitive ale vieții internaționale revine țărilor socialiste... a căror misiune istorică este realizarea unei lumi a dreptății sociale și naționale, a egalității între popoare, a colaborării rodnice, prieteniei între toate națiunile lumii”⁷.

b. În rîndul noilor forțe care au dus la mutații esențiale, un loc important îl ocupă mișcarea de eliberare națională, noile state independente. Capacitatea lor de influențare a politicii internaționale pornește de la faptul că noile state reprezintă marea majoritate a statelor lumii, dețin proporții însemnate din suprafața și populația planetei, dețin un rol-cheie în ceea ce privește resursele mondiale de materii prime și că ele s-au afirmat printr-o politică autonomă.

Preocupările pentru creșterea economică dublată de independență deplină și dezvoltare demonstrează că ele devin tot mai mult conștiente de forța lor, că învață să se organizeze și să-și utilizeze „armele”, exprimă hotărîrea și voința de a acționa, de a contribui la transformări democratice în lume.

⁶ Programul Partidului Comunist Român de săvîrșire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, ed. cit., p. 614.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, București, Edit. politică, 1979, p. 301.

e. Mutații importante au avut loc și în lumea capitalistă. Sfera de dominație și influență a capitalismului s-a redus considerabil, odată cu dezvoltarea și consolidarea socialismului, cu prăbușirea imperiilor coloniale, cu opțiunile dezvoltării noilor state independente. În interiorul lumii capitaliste apar noi structuri de putere care, accelerând schimbarea raportului de forțe și diminuând rolul de conducător al S.U.A., generează dorința promovării, afirmării altor state. Încă de pe acum „asistăm la o regroupare a forțelor și precizarea mai clară a pozițiilor politice ale unor state, interesate să promoveze o politică proprie, să-și asigure un rol preponderent pe arena internațională”⁸.

d. Printre mutațiile esențiale care au avut loc în lume, având ample implicații asupra desfășurării relațiilor internaționale, se numără și revoluția științifică și tehnică care a stimulat dezvoltarea și cooperarea, a favorizat creșterea spiritului de înțelegere și colaborare, a mărit șansele unui dialog democratic, dar, pe de altă parte, a accentuat decalajele, discrepanțele, ierarhizarea statelor, împărțirea și insecuritatea lumii. Trebuie subliniat, în același timp, și faptul că superioritatea tehnico-științifică, cea economică și în special militară, a fost convertită într-o superioritate politică, devenind o modalitate prin care se încearcă menținerea și perpetuarea inechităților, a unor noi forme de exploatare și asuprire.

4. Poziția României cu privire la tendințele actuale în politica mondială

Analiza științifică și cuprinzătoare făcută de partidul și statul nostru evidențiază tabloul complex al evoluției vieții și relațiilor internaționale, scoțind în evidență faptul că în viața internațională s-au conturat tot mai puternic două tendințe diametral opuse. Așa cum arăta în mod magistral tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Din studierea aprofundată a faptelor și realităților în continuă dezvoltare și schimbare se poate trage concluzia că lupta dintre cele două tendințe diametral opuse din viața internațională va caracteriza în continuare situația politică pe arena mondială”⁹. Specificul și evoluția contradicțiilor vieții politice mondiale sînt astăzi strîns legate de profundele și rapidele mutații din raporturile de forțe pe plan mondial, contradicția fundamentală a epocii actuale rămîne însă contradicția dintre țările socialiste, lumea socialistă și sistemul capitalist.

La contradicțiile existente se adaugă mereu altele noi, determinate de schimbarea raportului de forțe în lumea capitalistă, de apariția și activitatea unor noi centre economice (C.E.E. și Japonia), de încercările de a ieși din criză pe seama celorlalți parteneri, de crearea a unui cadru nou favorabil promovării intereselor proprii. Aria contradicțiilor s-a extins și intensificat și între țările bogate, dezvoltate din punct de vedere economic, și noile state independente, țări în curs de dezvoltare, în marea lor majori-

⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 14, București, Edit. politică, 1977, p. 175-176.

⁹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, București, Edit. politică, 1979, p. 92.

tate exportatoare de materii prime. Raporturile *Nord-Sud* au început să capete o însemnătate tot mai mare în înțelegerea raportului de forțe pe plan mondial.

Înrăutățirea situației internaționale este determinată mai ales de ascuțirea contradicțiilor dintre marile puteri, interesate în cîștigarea unor zone de influență¹⁰, de dominație. Pentru legitimitatea unei asemenea acțiuni sînt vehiculate teorii mai vechi sau mai noi („interese strategice”, „frontiere mobile”, „suveranitate limitată”) care susțin tendințele de încadrare a diferitelor zone ale lumii în jocul de interese strategice al marilor puteri. În afara unor interese vizînd materiile prime sau alte resurse, lupta pentru reîmpărțirea și împărțirea lumii este dusă, mai ales, pentru interese strategice, în scopul înlăturării unei politici hegemoniste¹¹.

Politica sferelor de influență este alimentată astăzi de menținerea divizării în alianțe, grupări opuse, rivalitatea militaro-politică, de existența blocurilor militare și creșterea cheltuielilor militare. Cursa înarmărilor „stimulează politica sferelor de influență și legarea conflictelor locale de confruntările regionale sau globale și alimentează tendințele de opoziție față de schimbările sociale și politice care pun în discuție alinierea existente”¹².

Anacronismul politicii zonelor de influență este pus în lumină de faptul că politica unor asemenea zone influențează volumul sensurilor schimburilor comerciale, menține politici discriminatorii și politici protecționiste, interdicții asupra unor produse așa-zise strategice (electronice, tehnologie nucleară, instalații moderne, materii prime), menține rigide mecanisme de cooperare și prejudiciază eforturile spre instaurarea unor relații mai echitabile, adîncind astfel și mai mult decalajele între statele lumii. Totodată, lupta pentru zone de influență locale, regionale sau mondiale nesocotește principiile dreptului și relațiilor internaționale, cadrul instituțional existent, împarte statele în actori și figuranți, promovează alianța și alinierea țărilor mici și mijlocii în jurul unor centre de putere, atribuindu-le acestora rolul de parteneri ascultători, impune diferite modele de integrare, ignoră interesele și aspirațiile popoarelor, nesocotește schimbările ce au avut loc în raportul de forțe și sensul evoluției dezvoltării omenirii.

Una din tendințele dominante ale situației internaționale, pusă în lumină cu deosebită pregnanță în operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, se referă la intensificarea luptei forțelor progresiste „de a se pune capăt politicii imperialiste de forță și dictat, a sferelor de influență, de a asigura afirmarea independentă a tuturor națiunilor lumii, destinderea și pacea”¹³.

¹⁰ Zona de influență reprezintă un stat sau un grup de state care se află sub o influență mai mult sau mai puțin vizibilă a unor alte puteri, care au în fond un cuvînt asupra determinării politicii statelor respective.

¹¹ „Hegemonismul” este un fenomen cu mult mai general, mai puțin concret decît o zonă de influență. Hegemonismul reprezintă mai mult o politică, o tendință de a exercita un rol conducător în lume sau într-o anumită parte a ei, în concordanță cu interesele exclusive ale unor state sau unor grupuri de state, cu nesocotirea principiului egalității suverane. (Doc. A/34/791/11 dec. 1979.)

¹² Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și cheltuielilor militare. Document ONU. Raport actualizat al Secretarului general, București, Edit. politică, 1978, p. 133.

¹³ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, p. 90.

Analiza dezvoltării contemporane demonstrează cu putere că forțele sociale progresiste obțin noi și importante poziții, crescînd vizibil preocuparea și hotărîrea popoarelor de a dejuca încercările de expansiune și aservire, de a-și păstra și consolida cu orice eforturi ființa națională. Asistăm tot mai mult la experiențe naționale originale care reflectă opțiuni proprii, la o nouă etapă a luptei de eliberare națională ce are un caracter atotcuprinzător și din ce în ce mai radical, un accent deosebit fiind pus pe dobîndirea unei reale independențe economice. Aceste obiective conferă luptei popoarelor un caracter foarte larg, valențe deosebite și fac ca ea să se bucure de un sprijin tot mai activ și conștient în toate regiunile lumii. Increderea țării noastre în succesul luptei popoarelor, în perspectivele luminoase deschise de acestea se bazează pe modificările survenite în raportul de forțe, pe dialectica legilor obiective ale societății umane, pe cerințele progresului istoric contemporan. Raportul de forțe este, după cum arată tot mai mult viața, favorabil schimbărilor innoitoare. Țările socialiste, cu uriașul lor potențial, țările în curs de dezvoltare, puternice prin procesele interne, dar și la nivel mondial, prin conștiința intereselor lor specifice, mișcarea de eliberare națională, țările nealinierte, activitatea țărilor mici și mijlocii, ascensiunea forțelor de stînga, a mișcărilor democratice și progresiste reprezintă tot atitea forțe potențiale și reale ale schimbării.

Concepția țării noastre, strălucit pusă în lumină de președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, eminent teoretician al lumii contemporane și conducătorul unui popor care și-a cîștigat un loc de frunte în rîndul popoarelor lumii prin lupta sa pentru independență și dragostea sa de libertate, pornește de la realitățile lumii contemporane, de la tendințele istorice ale evoluției omenirii. Ea preconizează obiective de natură să angajeze toate popoarele în mod activ, exprimînd totodată și o viziune prospectivă asupra vieții internaționale, al cărei obiectiv principal îl constituie participarea egală și efectivă a tuturor statelor la viața internațională, într-o lume mai bună și mai dreaptă, într-o nouă ordine economică și politică mondială. Această viziune dinamică, revoluționară, profund novatoare, se caracterizează prin încredere în activitatea popoarelor, în triumful idealurilor generale umane de pace și colaborare și reprezintă totodată o sursă inepuizabilă de energie pentru politica externă a României.

„VITRUL SOCIAL”, AN. IX, NR. 4, P. 645-652, IANUARIE 1982